

Bendefy László

**SARTORY JOZSEF GEOMETRA AZ AGGTELEKI BARADLA BARLANG
LEGELSŐ TÉRKEPEZŐJE**

Eddigi ismereteink szerint az aggteleki Baradla barlang felfedezését és első térképezését Raisz Keresztély, Gömör vármegye hites geometrája érdemének tudtuk. A barlangban tett - bizonyára nem egy - általános és tájékozódó bejárás után, 1801-ben térképet készített annak az általa ismeretes, a "Vaskapu"-ig terjedő szakaszáról. Ez a barlangrészlet mintegy 1800 méternyire van a ma is használatos aggteleki bejáratától. Raisz is ezen keresztül jutott a barlangba.

Raisz felvételét két térképlapon ábrázolta. 1802-ben készült rézmetsetek. 1807-ben jelentek meg Bredeczky Sámuelnek "Beschreibung der merkwürdigen Höhle Baradla" című leírása mellékleteként, ugyanezen szerzőnek "Neue Beytrage zur Topographie und Statistik des Königreichs Ungarn. Wien u. Triest, 1807." című munkájában.

Az 1.sz. Raisz-féle térkép (a könyv 32.a melléklete) $28 \times 22 \text{ cm}^2$; felírata: "Gömör Vármegyében fekvő Baradla Barlangjának környéke, s kiterjedése mint azt belül láthatni. - Topographia Autri Baradla - Situationsplan der Höhle Baradla. - Studio et opera Christ. Ráisz Comitatus Gömör Jur. Geometrae. 1802."

A 2.sz. metszet a barlang tágabb környékének topografiai térképe (32/b. sz.melléklet). Nagysága $21 \times 28 \text{ cm}^2$ felírata pedig: "Baradla Barlangjának mind Fekvése, mind Belső Formája. - Ichonographia et Facies interna Autri Baradla. - Ráisz Comitatus Gömör jur. Geometram."

Raisz Keresztély a barlangot a földalatti tűz hatására keletkezettnek képzelte. Az üregeket és repedéseket "megannyi égő kráternek" hitte. Fel-

tevéseinek az adott alapot, hogy a barlangba felszíni vizek által lesodort kavicsok többnyire fekete színűek, de ha kettétörjük őket, látható, hogy belülről eredeti fehér színüket megőrizték. Ez a vékony, fekete kéreg, amely a kavicsok fehér vagy rózsaszínű kőzetanyagát finoman bevonja, a barlangban tanyázó bizonyos baktériumoktól származik, amelyek ezerszámra élnek minden kis kavics- és kőzetdarabon.

Raisz a felmérést 1801. július 6-án hajtotta végre. Előzőnapon végigvezette a már ismert barlangrészen a vele barátságot tartó Csokonai Vitéz Mihályt, aki anyjához írt levelében /1/ nem győz lelkesedni a látottakon.

Egyetlen hasonló jó leírást sem ismerünk a barlang 1800 körüli állapotról, járhatósági viszonyairól, ezért mindenekelőtt ezzel ismerkedjünk meg.

"...Ragályi Gedeon ur, írja Csokonai, Gömör vármegye v[í]ce] nótáriusa... maga kocsiján és költségén elvitt Agtelekre, a hires Baradla nevű barlangnak megvizsgálására. Ez a barlang ... egy csupa kőből álló hegynek öblében [fekszik]. A barlang szája esik egy 27 1/2 ölnyi meredek kősziklának az alján, mely kőszikla ... úgy áll, mint az egyenes kőfal ... Az alján lévő lyukba guggorodva kell bemenni, és ez az alacsony, de széles torkolat mintegy fél fertályórát tart, amikor az ember a valóságos barlangba bújat, melynek boltozatjához képest a nagy templom magossága és tágassága nem is hasonlítható. A kövek úgy csüggenek alá az ember feje felett, mitha mindjárt nyakába szakadnának; a hang rémítő módon zeng e tágas öblben, lőttünk egynéhányat és a legszörnyűbb mennydörgés kicsiny volt a puska ropogásához. Fáklyákkal vezettek két vezetőink, kik egyedül az utazók behordozásából élnek; fáklyát négy öllel vittünk be, mert ha ebből a vándorló kifogyna, soha a barlangból, melynek még végét senki össze nem járta, ki nem jöhetne. Ága a lyuknak sok van; mi délig egyet, délután másikat jártunk be; a többire nem értünk. Voltunk mindössze kilencen. Elindultunk tehát az első ágán, és találtunk csepegő kövekre, s az azokból épült különböző oszlopokra, kősziklákra, omladékokra. ... Láttunk egy cifra zsidó ol-tárt, azután pápista chorust, melyre fel is mentünk, orgonát, barátot, királyi széket, oszlopos palotákat stb. melyeket szépsége és figurája a mesterség remekjeivel truccol. Találtunk a barlang fenekén sok ezer ember és barom csontokat, melyek a háborus időkbe oda futott és rejteztet szerencsétleneknek csontjaikat.

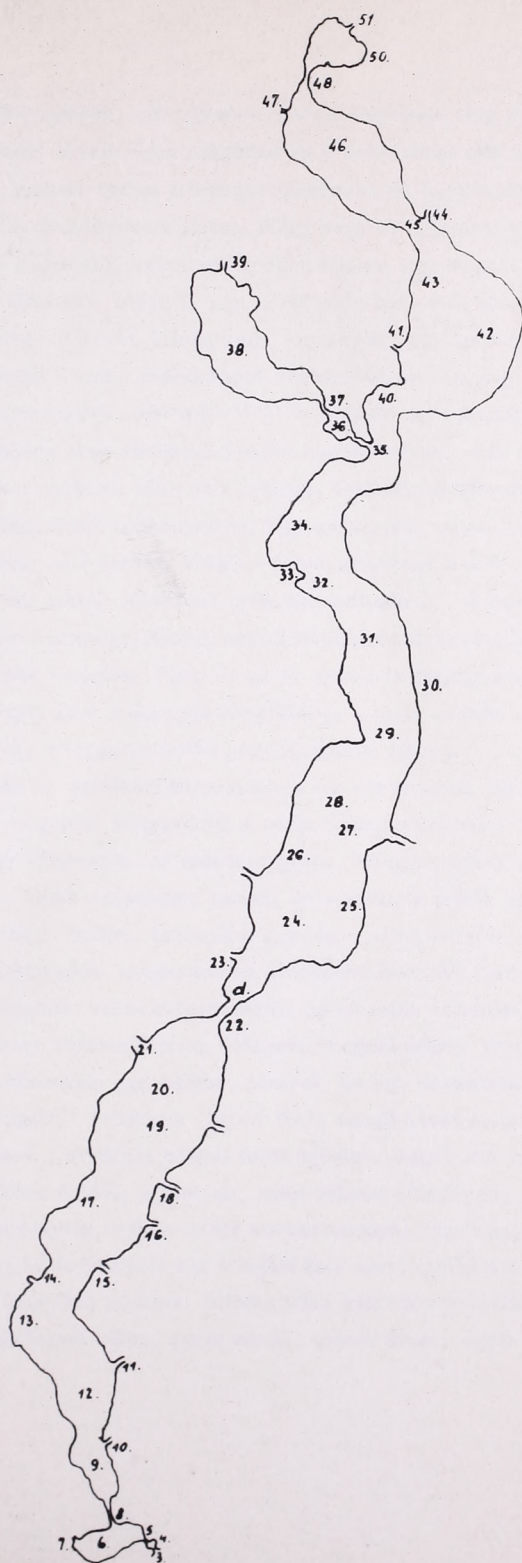
Copia

Ideal Plan
von dem in
GÖRGER COMITAS
bei
AGTELEK
befindlichen **MÖLLE**
als St.

welche, den 28 april 1794. abge-
gangen, und auf gelandete
durch Josef Sartory, *Lieut. d. Art.*
Ingenieur

Woh. in Garmisch, die Herren
Joan v. Parkes, und Jurepans v. Garmisch

A barlangba hol tekergősen, hol egyenes hosszú folyással foly el egy háromöles tiszta folyó víz, mely olykor igen megárad és a belévőket oda szorítja, míg ismét el nem apad. Vannak benne a legegészségesebb és legtisztább forrásocskák, melyekből magam is kedvemre ittam. Négy vagy öt helyen négy-kézláb másztunk, néhol mint a rák hátrafelé, néhol pedig épen hason, úgy hogy a hátunkat korholta a felettünk függő kőszikla. Másutt, egy köről más köre vad kecske módjára ugráltunk; néhol egy hegyes kővön állván vagy fogódzván, úgy tetszett, mint ha a fáklya világánál két felől a pokol mélységébe néztünk volna alá; egy csuszamodás - és ezer darabokra szakadva omoltunk volna le; másutt egymásután mászkáltunk a csepegő kődarabokba vagy társaink kezébe fogódzkodván, s az alól maradtak a felmászottakra s azoknak fáklyáira nézván, irtózással bámultak a toronynyi kőszikla tetején világoskodó bájtaisaikra. Egy embernek, vagy csak kettőnek nem javasolnám a benne való járást, kivált a kiben érzékeny a sziv, és bokroskodó a képzelődés; de mi többet nevettünk mint borzadtunk: ... A barlangnak legterhesebb és félelmesebb részeiben dámák neveit találtunk felvésve a köveken, a mint az itt megfordultaknak szokása. Puky ur az én nevem is feljegyezte a magáéval együtt, a többek között arra a pompás kősziklára, a mely mintha sok ezer briliántokkal ki volna rakva, a leggyönyörűbb ragyogvánnyal játszik. ...

Visszatértünk után a patakhöz bujdosztunk, a hol elmaradt fáklyáinkat ruháinkat, s eleségünket hagytuk; megmostuk a szép vízben elsározott s összevetszett kezeinket; s ki egy kődarabra, ki másokra ülven, lehegve, beszélgetve... Egy pipa dohányt kiszíván, utnak készültünk ismét, és a barlang másik ágába indultunk, a hol három órányi földön, többnyire mindég a patak partján mentünk egyenes és tér uton a legpompásabb, magasabb és szélesebb boltozat alatt, melyben a legderekabb falu is megtért volna mindenestől; néhol félre csaptunk valami szép kőszikla oldalára, vagy valamely jeles dolognak megnézésére. Ilyen volt a többek között egy jókora kősziklán egy oszlop, melyet, ha egy darab kővel ütöttünk, harang módjára kongott. Találtunk ugyan ilyen zengő követ sokat, de ez nagy és hangos voltára nézve a többeket sokkal felül haladta. Végre sok mászkálásunk után egy szoros lyukhoz értünk, a melyen, mint valami kéményen, grádics és fogódzó nélkül majd hat ölnyre kellett lefelé bocsátkoznunk; ennél foglyosabb helyünk nem volt. De meg is érdemlette azt a bajlódást; mert midőn alá ereszkedtünk, a legszebb apró szobákat találtuk, mintha kővé vált káka kunyhók, oszlopokra rakott halász kalibák lettek volna, egyik sárga, másik fehér, egyik veres,

másik kék kövekből alkotva. Délután négy óra volt, hogy kifelé indulásunkat meghatároztuk, jöllehet ennek az egy ágának végét se érhattük.

Ezt a barlangot bejárta Townson anglus (is) Az a hire, hogy ... a földes uraság, vagy ha az nem, tehát annak megegyezéséből a vármegye, a terhes bukáló lyukait, a hazai és külföldi utazók kedvéért kivágatja, bőviti és járhatóbbá teszi, mellé korcsmát és vendégfogadót épített. Elég az, hogy a vármegye ingenieurje minden zegét zugát kiméri, lerajzolja és kinyomtattatja; úgy pedig, hogy a kupfersticheken levő számok a barlang részeire is fel lévén majd metszve, a könyv után tévedés nélkül összejáráshatni. Ennek a barlangnak kitapasztalása egész életembeli experientáim között a legszebbik, legkedvesebbik..." [1]

Fényes Elek [2] és a korabeli földrajzi írók egyöntetűen, nagyon látogatott barlangként emlékeznek meg a Baradláról, amit joggal is tehettek, mert a csodálatos szépségű barlang hire nőttön nőtt.

Mivel Townson Róbert is megtekintette a barlangot [3] nyilvánvaló, hogy az már 1793-ban, sőt igen régi idők óta ismert volt, legalább is a falusi népfiai, a pásztorfélék számára. Bizonyára már a ta írás óta menedékhelynek használták a háborús időkben. Felfedezéséről tehát nem beszélhetünk, csupán arról, hogy a 18. század végén a szakemberek is érdeklődni kezdtek a barlang iránt.

Raisz Keresztély hivatali utódja, Vass Imre gömöri hites geometra már 1821-ben megkísérelte a barlang további járatainak kikutatását, de ő is csak a Vaskapu vízzel telt szorosáig tudott eljutni. Ekkor a sziklafal oldalára azt a megjegyzést véste: "1821-ben eddig és nem tovább. Vass Imre." [4]

Sokszor megkísérelt próbálkozásai végre sikerrel jártak. 1825. június elsején, a barlangi pataknak egyik alacsony vízállású időszakában sikerült csónakkal átjutnia a Vaskapu máskor tökéletesen víz alatt álló szorosán, és tovább haladva felfedezte a barlang folytatását egészen a "Színpad" teremig. Erről az újonnan megismert barlangszakaszról, valamint a már Raisz által is bejárt barlangrészről Vass 1825 és 1829 között új, az előbbinél pontosabban felvett készített. Ez a térkép 1831-ben jelent meg Vass Imrének magyar, illetőleg német nyelvű könyvében [5], [6].

A Vass Imre által készített Baradla-térkép - két táblamellékletként - mind a két könyvben megjelent. Az 1. tábla: Aggtelek környékének helyszínrajza,

benne a barlang alaprajzával. Nagysága: $47,5 \times 65,0 \text{ cm}^2$; a rézmetszet készült 1829-ben. Méretaránya: 1000 bécsi öl = 128 mm, ami 1 : 1480-nak felel meg.

A 2. táblán csak a barlang térképe és annak hosszszelvényei láthatók kb. $1'' : 10^0$, azaz 1:720 méretarányban. Nagysága: $47,5 \times 102,0 \text{ cm}^2$. Mindkét térkép a közforgalomban, bár ritkán, utólagos kézi színezéssel is található.

A barlang további szakaszainak feltárását legutóbb Jakucs László foglalta röviden össze [8].

A szakirodalom mindmáig Raisz Keresztélyt és Vass Imrét tartotta az aggteleki cseppkőbarlang első felfedezőinek és térképezőinek. Nemrég azonban Nemes Klára, az Országos Széchényi Könyvtár Térképtárának vezetője, szíves volt felhívni figyelmemet gyűjteményüknek OSzK Ta 105 jelű kéziratos térképére^{x/}, amelyről azonnal megállapítottam, hogy az aggteleki Baradla barlangnak egy ezideig a szakirodalomban ismeretlen, korai térképe.

Maga a térkép $47,5 \times 64,0 \text{ cm}^2$, keretezetlen, "Copia" felíratú szűrt másolata a jelenleg még ismeretlen eredetinek. Színezett tusrajz. "A" jelű része a barlang alaprajza az aggteleki bejáratától a Vaskapuig, illetőleg még az azon túl levő azt az üreget is feltünteti, amely az egykor vízzel elöntött Vaskapu továbbvezető szorosától jobbra található.

A "B" jelű rész a barlang bejáratának környezetében lévő sziklák színezett tusrajza, a bejáratú üreg korabeli alakának pontos feltüntetésével.

A térkép felirata: "Ideal Plan von dem in GÖMÖRER
COMMITTAT bey AGTELEK befindlichen
HÖHLE als A. welche den 28 april
1794. abgegangen, und aufgetragen
durch József Sartory Bischöflicher
Ingenieur m.p.

Nota/:in Gegenwarth der Herrn Joan v. Farkas
und Jurassors v. Czékus: /

x/ Nemes Klárának szíves figyelmét és fáradozását e helyütt is hálasan köszönöm.

A térképlapon a méretarány nincs feltüntetve, azonban a barlang mai, korszerű felmérése alapján rendelkezésünkre álló térkép [9] segítségével könnyűszerrel megállapítható, hogy a térkép $1'' = 36^{\circ}$ léptékben készült, méretaránya tehát 1:2592 [7].

A térkép (1. ábra) kétségtelenül gondos munka eredménye és pontossága megfelel a keletkezési korában elérhető szabatosság követelményeinek. A fehér térképlapon a bejárt és térképezett barlangüregek és járatok enyhén sárga alapszínűek. A főbb cseppkőoszlopokat külön is bemérte és berajzolta Sartory. Ezeket élénk sárga színnel jelölte. A vizes pocsolyák és földalatti tavak halványszürke színűek. A kiemelkedő magaslatoakat ugyancsak halványszürke, igen finom rajzu csikozás jelöli, hosszú, elvékonyodó vonalakkal. A falak mentén itt-ott tompa meggypiros karéjos sávokat látunk; agyaglerakódásokat jelölnek.

Sartory a térképen minden üreget és minden nevezetesebb cseppkőképződményt számokkal jelölt meg. Ezeket a Vass Imre-féle térkép számjeleivel egyeztetve meg tudtuk az értelmüket fejteni. Kétségtelen azonban, hogy a térképhez egy műszaki leírás-féle is tartozik, amelyben minden valószínűség szerint nemcsak a számok jelentését adta meg a térkép szerkesztője, hanem feltehetően bővebben szól a barlang felfedezéséről is. Mivel ezt a leírást egyelőre nélkülözzük, megkíséreljük röviden összefoglalni azt, ami a térkép szűkszavú felirataiból kiolvasható.

Nem lehet vitás, hogy Sartory József térképe nemcsak az ezigor szerint ismeretes legelső Baradla térkép, hanem egyben a legelső európai barlangtérkép, sőt világviszonylatban is megelőztünk ezen a téren mindenkit. A sorrend ugyanis a következő:

			Főág	Mellékág
Sartory J.	Baradla-térképe	1781...	1740 m	430 m
Raisz K.	Baradla-térképe	1801...	1740 m	430 m
Vass Imre	Baradla-térképe	1825 körül	5798 m	2 130 m
Münnich K.	Baradla-térképe	1886...	5798 m	2869 m
Konrád Ö.	Baradla-térképe	1934...	6358 m	4165 m

Mivel Hochenwart 1837. évi adelsbergi barlangmérése /9/ csak Sartory, Raisz és Vass Imre térképeinek megjelenése után történt, az utóbb említettek elsőbbsége kétségtelen.

Sartory József az egri püspökség mérnöke volt. A volt püspökség óriási kiterjedésű birtokainak^{x/} bejárása közben bizonyára már korábban ismerkedett meg a barlanggal, de csak 1794. április 28-án kerülhetett sor annak térképezésére. Ebben a munkában segítségére volt Sartorynak Farkas Iván és Czékus ur, vármegyei esküdt. Kormozó fáklyákkal és gyertyákkal felszerelve, néhány segédmunkás kíséretében, hárman hatoltak be a barlangba. A sikos lejtőkön óvatosan hatoltak előre. A hosszúságokat minden bizonnyal mérőszalaggal, az irányokat pedig busszolóval mérték. Ennek azért nagy a valószínűsége, mivel Vass Imre jó negyedszázad múlva, miként megírja [5], ugyanigy járt el.

Először a mai aggteleki bejáraton (1. ábra "B") keresztül, egy csuszós lejtőn át a Pitvarba (6-2) jutottak.^{xx/} Ez a lejtő - Fényes Elek leírása szerint - még félszázad múltán is ugyanilyen sikamlós és nehezen járható állapotban volt [2].

Úgy látszik, sőt bizonyosra vehető, hogy a Csontház elkerülte figyelmüket. Ugyanigy nem merészkedtek be a Rókalyukhoz és a Denevérághoz vezető szűk folyosókba sem. A Rókalyukhoz vezető széles üreget Sartory térképén csak egy kis kiszélesedés jelzi, a Pitvar pedig túl nagyra sikerült. Ettől eltekintve a térkép igen jónak mondható. Törésszögei, vezérirányának változásai feltűnően jól egyeznek Konrád Ödön 1934. évi szabatos térképfelvételének rajzával.

A Styx betorkolása a főágba pontosan az 1934. évi felvételnek megfelelő helyen található. Ez 300 méternyire van a barlang bejáratától. Az eddig terjedő szakaszon Mojzes oltára (9-4), a Nagy Templom (12-6) és a Kis Templom (13-8) biztosan azonosítható. Benne a terem legtekintélyesebb oszlopát helyileg pontosan bemérték és a körülötte levő szép cseppkőoszlopokat is feltüntették. A Nagyfüggöny azonban külön nincs kirajzolva.

x/ Az egri püspökség birtokait csak 1804-ben sikerült VII. Pius pápa bullája alapján szétosztani, és a püspökség addigi területéből a kassai és a szatmári püspökség birtokait kihasítani.

xx/ A közölt számok közül az első a Sartory -, az utóbbi a Vass Imre által alkalmazott jelölésnek felel meg.

A Styx betorkolása után az Oszlopok csarnokába jutunk. Itt bemérte Sartory a Kis terem (17-12), a Virágoskert (19-13) és a Nagy terem (20-17) elnevezésű barlangüregeket, s bennük a Nádor oszlopát és Ferdinánd oszlopát, nemkülönb a Barlang Őrét (8-). Részletesen kirajzolja Mória hegyét (Omladék hegy, 26-18). Ez tetőomlásból keletkezett igen magas mészkődomb, amelyen - Raisz Keresztély leírása szerint - valamikor a cseppkőképződmények erdeje állott, ezeknek azonban ma már nyomát sem találjuk [7]. Vass Imre is csak összetört cseppkőoszlopokat talált [4].

Innen leereszkedve a vízfolyáshoz jutunk, amelyen túl Sartory térképe a következő képződményeket tünteti fel: a Parnasszust (28-20), a Zsidó Templomot (9-10), a Galambházat (31-24), a Vizörvényt (Törökfürdő, 31-25), Hóreb hegyét (34-26), az "ezer ráncu Szoknyát" (36-27), a Nagy Üreget (38-28), valamint az abból a Vaskapu felé tovább vezető szűk folyosó kezdetét. Továbbá a Jeges síkot (40-29), a Murányi várat (42-30), a Vaskapu előtti nagy üreget (46-31), benne öt nevezetes cseppkőoszloppal, végül azt, a Vaskapu szorosától jobbkézre eső, Vass Imrénél névtelen üreget, amelyet Sartory 49-el jelölt.

Ha majd előkerül egyszer, (reméljük, a közeljövőben!) Sartory ide vonatkozó műszaki leírása, neglesz a lehetősége annak, hogy pontos azonosítást adhassunk a mai elnevezések alapulvételével is.

Sartory térképét a Raisz-féle felvételtől mindössze hét esztendő választja el. Bizonyosra vehető hogy ismerték egymást, mert Sartorynak hivatalból is többször volt dolga a Gömör megyei hites geometrával. Nem látszik kétségesnek tehát, hogy Raisz tudott Sartoryék barlangi vállalkozásáról, sőt ismernie kellett Sartory 1794 évi Baradla-térképét is; különben érthetetlen lenne az a sok egyezés, amely a két térképmű között kimutatható. Raisz térképét ezek szerint nem tekinthetjük önálló felvételnek, hanem csupán a Sartory-féle barlangtérképezés reambulálásának.

Már az eddigiekben is úgy tudtuk, hogy Raisz Keresztély Baradla-térképe a világ barlangtérképei között - keletkezési korát illetően - a legelső között áll. Mivel azonban 1800-nál korábbi, mérnök által készített barlangtérkép ez ideig sehonnan sem ismeretes, megállapíthatjuk, hogy Sartory József geometra a világon elsőnek készített - éppen a micsodálatos szép-

ségű Aggteleki cseppkőbarlangunkról - pontos barlangtérképet 1794 tavaszán.

Sartory József geometra a felvidéki Sartorisz, Sartorius, Szartoris család leszármazottja. (I. Lipóttól kaptak címeres nemesi levelet, melyet Nógrád megyében 1655. július 20-án hirdettek ki.) Csetnekről (Gömör m.) ismeretes Sartorius Illés (felesége: Fabricius Mária); fiu, Dániel (szül. 1704-ben) Csetneken "oskolamester [10]. Ez a Dániel világot látott ember volt; külföldön tanult. 1734-ben Eperjesen tanár, 1735-ben ugyanott pap, majd Besztercebányán evangélikus lelkész [11].

Minden valószínűség szerint Sartory József unokája lehetett Sartorius Dánielnek; feltehetően 1768 körül születhetett. (Besztercebányán?) A selmeci főiskola anyakönyve szerint 1788-ban lett a bányászati akadémia hallgatója^{x/}. Ezek szerint kb. 1792-ben nyert bányamérnöki oklevelet és ezt követően helyezkedett el az egri püspökségi uradalmaknál. Nem maradt azonban élete végéig ottan. Faller közlése szerint [12] legutoljára bányatanácsosi rangban kincstári kémlész volt, Szomolnokon. Ott is halt meg (ismeretlen időben és körülmények között).^{xx/}

x/ Ezt az adatot Sébor János professzornak hálásan köszönöm.

xx/ Ugyanebből a családból származott Sártory Antal pénzügyminiszeri tanácsos, kataszteri felmérési igazgató, az Országos kataszteri felmérésnek közel másfél évtizeden át (1883-1896) volt vezetője /13/, /14/.

Sartory József geometrának az aggteleki barlang felmérésében segédkező két barátja közül Farkas Iván, a híres, régi, gömöri Szkárosi Farkas család sarja /15/; Czékus vármegyei esküdt pedig az Abauj, Borsod, Gömör és Szabolcs megyékben igen széjjelterjedt Czékus nemesi familiából való /16/. Mindkét család tagjai a megyénél számottevő tisztségek viselői voltak.

Jegyzetek

1. Csokonai Vitéz Mihály összes művei. (Kiadták: Harsányi I. és Gulyás J. sárospatakitanárok) II. kt. 2. fele. 33. levél; 687-694 l. Bp. (é.n.), Genius kiad.
2. Fényes E., Magyarországnak s a hozzákapcsolt tartományoknak mostani állapota, statisztikai és geográfiai tekintetben. 1-6 kt. Pest, 1836-1840.
3. Townson R., Travels in Hungary. London, 1797.
4. Kessler Hubert, Barlangok mélyén. 99 l. Bp. (1935)
5. Vass Imre, Az Aggteleki barlang leírása, fekete területével, talprajzolatjával és hosszába való átvágásával, két táblában; melyet úgy a' régen esmért üregek' előadásában, valamint az 1825-dik Esztendő Sz. Iván hava első napján felfedezett fő- és legnagyobb ágának helyenkint való leírásában előterjesztett -, Tekintetes Ns. Gömör Kishonttal t.e. Vármegyének rendszerint való Földmérője. Pesten, 1831. Nyomtatta Landerer. 1-82 l. 2 térképmelléklettel.
6. Vass Imre, Neue Beschreibung der Aggteleker Höhle Gömörer Comitats in Ungarn, sammt Grundriss, Durchschnit und Situations=Plan, sowohl der schon früher bekannten als auch deren im Jahre 1825 den I. Juny entdeckten Höhlungen. Herausgeben von Emerich Vass Comitats Ingenieur daselbst. Pest, Gedruckt bei Landerer 1831. I-V + 1-88 l. 2 térképmelléklettel.
7. Ulbrich K., Der Kartenmassstab und seine Bestimmung in österreichischen vormetrischen Kartenwerken. - Mitt. d. Geogr. Ges. Wien, Bd. 98. Heft II. 145-162 l. 1956.
8. Jakucs L., Aggteleki cseppkőbarlang. 1-40 l. és 40 táblamelléklet. Bp. 1952.
9. Konrád Ö., Az aggtelek-jósvafői "Baradla" cseppkőbarlang felmérése. - "Geodéziai Közl. XII.évf. 27-40 l. Bp. 1936. (A "Baradla" barlang 1:10 000 méretarányu térképét és hosszszelvényét tartalmazó melléklettel.)
10. Nagy Iván, Magyarország nemesi családai czimerekkel és leszármazási táblákkal. 10. kötet, 76 l. Bpest, 1863.
11. Bartholomaeides L., Notitia hist. - statist. - geographica Inclyti Comit. Gömöriensis; - és ugyanattól: Memorabilia Provid. Csetnek. 134 l.
12. Faller G., A selmeczi m.kir. bányász és erdész akadémia évszázados fennállásának emlékkönyve. 1770-1870. Selmecz, 1871.
13. - - - -; Sártory Antal ünneplése. Kataszteri Közl. 2.évf. 10. 1. Szeged, 1893.

14. Antalfy A., A magyar állami földmérés. Térképészeti Közl. III. kt. 1-2 füzet, 47. l. Bp. 1934.
15. Nagy Iván 10. alatt idézett munkája, IV. kt. 115-116. l.
16. Nagy Iván 10. alatt idézett munkája III. kt. 194. l.

Zusammenfassung

Aus einer vor kurzem zum Vorschein gekommenen handgezeichneten Karte geht einwandfrei hervor, das die erste Karte der Tropfsteinhöhle "Baradla" nicht, wie bisher angenommen, 1801, sondern schon im Jahre 1794 entstanden ist. Die überraschend genaue markscheiderische Vermessung, die mit der exakten amtlichen Vermessung vom Jahre 1934 eine gute Übereinstimmung zeigt, stammt vom Bergbauingenieur József Sartory, der sein Diplom an der Montanakademie in Selmec erworben hatte. Seine Vermessung stellt zugleich auch die erste bekannte Höhlenkarte der Welt dar.

László Bendefy: Der Geometer József Sartory, dem die erste Vermessung der "Baradla"-Höhle bei Aggtelek zu verdanken ist.